

A semmi átváltoztatása mindenné

„LÁTTUKRA ARCUNKON MÉGIS TRAGIKUS DERŰ”

Fogadják fanfárok, üdvrivalgás! Évtizedek óta az első verskötet, amely a könyvfesztiválra jelent meg, és egy hónap múlva a könyvhétre máris második kiadását szerepelteti kiadója. Dicsőség a költőnek és kiadójának egyképpen!

Ha Turczai István taoista költő lenne, azzal kezdeném: íme egy magyar költő, aki megtalálta a hangot a Tao magyar változatának megjelenítéséhez. Nem fordításához, hanem a minden–semmi létopponenciájának a sajátos magyar milióban való jelenné varázsolásához. A létezés elégiájának szöveggé formálásához. Hiszen valaha egy általam fordíthatatlannak vélt szöveg magyar megfelelőjének rögtönzésével egyből rátalált a legjobb megoldásra. „Hector is dead and there’s a light in Troy-/ We that look on but laugh in tragic joy” (*The Gyres*, 1936-1937), ahogy Yeats megírta, és Turczai István megformálta ennek a szinte fordíthatatlan második sornak remek magyar változatát: „láttukra arcunkon mégis tragikus derű”. Ehhez a „tragikus derűhöz” át kell élni magát a létezés tragikusságát, de meg kell érezni, hogy másik dimenzióban ugyanakkor ennek létezik valamilyen elégikus feloldása is. A létezés paradoxonának művészeti oximoronját rejti lényegében. Esendőséget, a most-pontokra szakadó világ végességét – ugyanakkor az abszolút időben való eleve elrendezettség szabadakarattal való megvalósítottágát. A költő, aki a hitre apellált, hány változatban volt kénytelen elsíratni az embert a történelemben, hogy azután megépítse vágyakozásában annak értelmes megoldottságát. Az állandó változást a változatlan egészben.

Lehet, hogy amikor ez a fordítási sor kiszaladt Turczai száján, miként a rapelő költők szemünk láttára fogalmazták a maguk életből ellesett pillanatait csokorbagyújtó szólamaikat, már akkor ennek a most könyvnyire duzzadt versnek a hangnemét találta volna el. Ahogy azt a „mégis”-t könnyed eleganciával beleilleszti a feszes klasszikus szövegbe, azzal egyszerre csak érthetővé teszi a huszadik század magasztos üzenetét a slamposan, de éppolyan mértékben feszélyezett sőt még inkább veszélyeztetett huszonegyedik századi ember számára.

Aki ismeri Turczai Istvánt, az tudja, hogy az eddig csak a külső türelmetlenség fenyegette emberiség-életmód mennyire belefészkelte magát magának ennek az embernek sajátos belsejébe. A korábban fenséges szólamokkal nemzete és kultúrája létét a *Deodatus*ban, gyönyörre váró, az elgyönyörködés pillanatait sajátos élvezetre szánt életét pedig az *Erotikon* hosszúversében ünneplő ember önmagával szemben válik türelmetlenné. A perc mulandóságát magában az adódó percben érzékeli leginkább. Képtelen megnyugodni. Ha meglát valamit, elkezd valamire csak gondolni is, máris rohanna tovább. És nem is feltételes módban, hanem már a szöveg kimondása közben megtörik és ellenkezőjére vált a tervezett grammatikai egység. Ha költő próbálja ezt

a mondatot egészszé zárolni, máris a minden egész eltörött ijedelmével tekint vissza a kezdő szavakra és kapkod előre, hogy miként tudná a kimondhatót is befejezni valamilyen egységként, és ebből máris, akárha éppen az ellenkezőjére váltva bújhatna bele a következő pillanatba. Nem egy nap, de egyetlen mondat lehetősége sem áll a mai rohanó ember rendelkezésére. Mert fél, hogy kiesik valamiből, belebotlik valami újabb bonyodalomba, váratlan csapás szakad rá, mégha a gyönyör forrásaként is jelentkezve. Miként én is ezt leírva, máris, még a pont kitétele előtt már arra figyeltem, hogy az oldalszámot még nem ütöttem oda a képzeletbeli lapjára a gépembe húzott papírnak.

Én még írtam szövegeimet ceruzával, vágott tollal, golyóstollal, majd gépbe húzott valóságos papírral. Sétáltam Miskolc főutcáján szédült gyorsasággal elégedetlenül első megtartott óráim után. Minden mozzanatát ezerszer újra végig gondolva. A mai fiatalok, úgy látszik a maguk módján szintén megélték a ritmusváltás kényszerét. És ha ma a boldogság sok apró mozzanatát egyetlen elfoszló pillanatba kell összezsúfolniuk, mégis csak ott él bennük a megfutott idő felcserélhetőségének félelme. Éppen ezért egybe kell mindezt sűríteni. Dichter – mondja a német. Sűrítő. A poétika csodája adja a költő számára az emlékezetet, amit egymásra építve, talán a szereplőket is cserélgetve olvasztanak össze futásuk közepette. Zene, ritmus tartja az összetorlódó emlékezetet életben. Egyensúlyozza az elszárgult időt, szembesíti a félelmet sugárzó jövőt, és segít kikövetelni az „ürességet”, amiben a születés és a halál fúgáját összejátszhatja, belemerülhet, kizárhatja belőle a rohanást, és felmutathatja az ember földi létezését meghatározó mindenkori célját: a hasznos, gyönyörteli és ha lehet boldog pillanatot. A *Faust* csodáját. A IX. *Szimfónia* zárókórusának szakrális ünnepélyességét.

Mindez már abban a valahai „mégis”-ben benne volt, és mostanra életre kelt, egy ezerszázoros szöveggé ünnepélyesítette az idegesítő és nyugtalan kapkodás önmagát és környezetét megrontó hangulatait. Mégis! van szépség – hirdeti, és idegesen követeli. Felmutatja, hogy mennyi vesztett, félbeszakított, megtört pillanatban élünk, kapkodunk, félünk és szeretnénk nyugodtan önmagunkban maradni. Sőt: társas boldogságra vágyva, a másikat is becsülve, kielégítve boldoggá tenni, hogy ezáltal a magunk számára is biztosítsuk. Mit is? A végigmondható mondatok boldog kielégülését.

Én tudom, ezt az ezerszáz sort hány éve formálja, alakítja, szövi, lopja vissza a rohanó időből a költő. Hányszor alakította, hogy a rohanás látszatának ellene mondva a születés misztériumára ráépíthesse a világ megértésének álmát. A megtört élet látványa ellenében az értelmes létezés sejtelmét. Az „üresség” ellenében az értelemmel teli mindent. A Tao bölcsességét, ami a semmi ellenében a mindent is beletölti a létezésbe.

Milyen ez a költészet? Nem tudom. Első olvasásra idegesítő. Aztán klasszikusan elnyugtató. Egyszerre mindkettő. A művészet sok-sok reményt teremtő erejével teljes. Olyan, mint korunk. De benne él az annak ellene mondó reménység. A törésvonalak rettenetében Turczi ismeri a művészet varázserejét is. Az élteti ezt az „ürességet” te-

letöltésre vágyó és váró tartállyá. A Danaida-lányok, és Sziszüphosz mítosza a legdivatosabb popformát, a repelést is parodizálva? alkalmazva? művészetté emelve? magas művészetet teremtett. Szeretném nemcsak megszenvedni sodrását, hanem a gyönyör megállóit is csodálni közben.

És még egy! Valaha Horatius láthatta környezetét ilyen üresjáratúnak, sokszor céltalannak. Egy ilyen világban kellett egyensúlyoznia. Most ezt a hangulatot, ezt az egyszerre értelmet kereső és értelmét veszítő világot utánozza a versébe varázsolt „üresjáratokkal”. Ezt az ars poeticát tanulta meg, és ezt gyakorolja mesteri fokon jelen művében Turczi István.

A cím panaszkodik, miként Fülöp király ariája a *Don Carlos*-ban: „Egy nap, akár a többi”. És ha egyetlen magánemberként át is veszi Fülöp király kétségbeesett unalmának legyintését, Turczi István költőként tudja, hogy minden ember minden egyes napjába, mint cseppbe a tenger, a létezés teljes dramaturgiája belefér. És ebbe a tudatba belekapaszkodhat minden egyes magánember, hogy megkeresse az üresség ünnepejét, amint átfordul ellentétére: hiszen számára ezekből a mindennapokból tevődik össze az élet. És csak rajta múlik, enged az üresség vonzásának, vagy belefoglalja életébe a teremtett világ létezésének csodáját. Amit azért mindenki „ohajtva sejt”. Ezért válhatott ma, amikor oly kevésbé fogynak a könyvek, ez a négyteteles hosszúverset tartalmazó, a létezés értelmére szavanként, nem egyszer dadogva-vergődve rákérdező műalkotás második kiadást is megért fogódzó. A vers betöltötte feladatát, amit egy versnek magába kell foglalnia. Nem könnyű ígérlet, megszenvedett életreményre gyulladás.

(Turczi István: *Üresség*, Scolar Kiadó, Budapest, 2017)

Júdás útja